

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

หน้าที่พลเมือง ๑-๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

๑. อาจารย์กนก จันทรา
๒. อาจารย์ธราดล รานรินทร์
๓. อาจารย์นำโชค อุ่นเวียง
๔. อาจารย์ปริญญ์ ประเทศ
๕. อาจารย์ปาริชาติ สุนทร

ผู้ตรวจ

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กวี วรรณวิ
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นฤพร รุจิเรข
๓. อาจารย์เครือรัตน์ เรืองแก้ว

บรรณาธิการ

อาจารย์ทองสุข รวยสูงเนิน

สงวนลิขสิทธิ์

สำนักพิมพ์ บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด
พ.ศ. ๒๕๕๙

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

๗๐๑ ถนนนครไชยศรี แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐-๒๒๔๓-๘๐๐๐ (อัตโนมัติ ๑๕ สาย), ๐-๒๒๔๓-๑๘๐๕
แฟกซ์ : ทุกหมายเลข, แฟกซ์อัตโนมัติ : ๐-๒๒๔๑-๔๑๓๑, ๐-๒๒๔๓-๗๖๖๖
website : www.iadth.com

คำนำ

หนังสือเรียน รายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง ๑-๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ จัดทำตามจุดเน้น และขอบข่ายของรายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาค่านิยม ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่จะนำไปสู่ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเรียนการสอนที่ครูจะได้นำไปพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี ของสังคมและประเทศชาติ ดังนี้

จุดเน้นที่ ๑ ความเป็นไทย

จุดเน้นที่ ๒ รักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

จุดเน้นที่ ๓ ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

จุดเน้นที่ ๔ ความปรองดอง สมานฉันท์

จุดเน้นที่ ๕ ความมีวินัยในตนเอง

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียน รายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง เล่มนี้ จะช่วยพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นพลเมืองที่ดี มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะกระบวนการคิด มีคุณธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และสันติ

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

คำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

๓๓๐๒... หน้าที่พลเมือง ๑ ๒๐ ชั่วโมง/ภาค ๐.๕ หน่วยกิต

๓๓๐๒... หน้าที่พลเมือง ๒ ๒๐ ชั่วโมง/ภาค ๐.๕ หน่วยกิต

มีส่วนร่วมและแนะนำผู้อื่นให้อนุรักษ์และเผยแพร่มารยาทไทยสู่สาธารณะ ในเรื่องการแสดงความเคารพ การสนทนา การแต่งกาย การมีสัมมาคารวะ เห็นคุณค่า อนุรักษ์ สืบสาน ประยุกต์และเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาไทย ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง ในเรื่องความอดทน ใฝ่หาความรู้ และตั้งใจปฏิบัติหน้าที่

ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และสนับสนุนให้ผู้อื่นแสดงออกถึงความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และ เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ประยุกต์ และเผยแพร่พระบรมราชาบาท ในเรื่องการมีระเบียบวินัย ความสามัคคี หลักการทรงงาน ในเรื่องระบิตจากข้างใน ไม่ติดตำรา บริการรวมที่จุดเดียว ใช้อธรรมปราบอธรรม และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ-พอเพียง ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง ในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทน ใฝ่หาความรู้ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ ยอมรับผล ที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างและส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้อื่นเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ในเรื่องการเป็นผู้นำและการเป็น สมาชิกที่ดี การใช้สิทธิและหน้าที่ การใช้เสรีภาพอย่างรับผิดชอบ ความกล้าหาญทางจริยธรรม การเสนอแนะทางการแก้ปัญหาสังคม ต่อสาธารณะ การติดตามและประเมินข่าวสารทางการเมืองและการรู้เท่าทันสื่อ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ประยุกต์ใช้ กระบวนการประชาธิปไตยในการวิพากษ์ประเด็นนโยบายสาธารณะที่ตนสนใจ มีส่วนร่วมและตัดสินใจเลือกตั้งอย่างมีวิจารณญาณ รู้ทันข่าวสารและรู้ทันสื่อ คาดการณ์เหตุการณ์ล่วงหน้าบนพื้นฐานของข้อมูล ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง ในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทน ใฝ่หาความรู้ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

ยอมรับในอัตลักษณ์และเคารพความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และพึ่งพา ซึ่งกันและกันด้วยการเคารพซึ่งกันและกัน ไม่แสดงกิริยาและวาจาดูหมิ่นผู้อื่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งปัน ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัย ในตนเอง ในเรื่องความอดทน ใฝ่หาความรู้ และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

โดยใช้กระบวนการกลุ่ม กระบวนการคิด กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการเผชิญสถานการณ์ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการสืบเสาะหาความรู้

เพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะที่ดีของคนไทย ภาควุมใจในความเป็นไทย แสดงออกถึงความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูน สถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง มีวิจารณญาณในการเลือกตั้ง และการวิพากษ์นโยบายสาธารณะ อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ จัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี และมีวินัย ในตนเอง

ผลการเรียนรู้

๑. มีส่วนร่วมและแนะนำผู้อื่นให้อนุรักษ์ และเผยแพร่มารยาทไทยสู่สาธารณะ
๒. เห็นคุณค่า อนุรักษ์ สืบสาน ประยุกต์ และเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย
๓. เป็นแบบอย่าง มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และสนับสนุนให้ผู้อื่นแสดงออกถึงความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูน สถาบันพระมหากษัตริย์
๔. เป็นแบบอย่าง ประยุกต์ และเผยแพร่พระบรมราชาบาท หลักการทรงงาน และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๕. เป็นแบบอย่างและส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้อื่นเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
๖. ประยุกต์ใช้กระบวนการประชาธิปไตยในการวิพากษ์ประเด็นนโยบายสาธารณะที่ตนสนใจ
๗. มีส่วนร่วมและตัดสินใจเลือกตั้งอย่างมีวิจารณญาณ
๘. รู้ทันข่าวสารและรู้ทันสื่อ
๙. คาดการณ์เหตุการณ์ล่วงหน้าบนพื้นฐานของข้อมูล
๑๐. ยอมรับในอัตลักษณ์และเคารพความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม
๑๑. เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และพึ่งพาซึ่งกันและกัน
๑๒. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง

รวมทั้งหมด ๑๒ ผลการเรียนรู้

สารบัญ

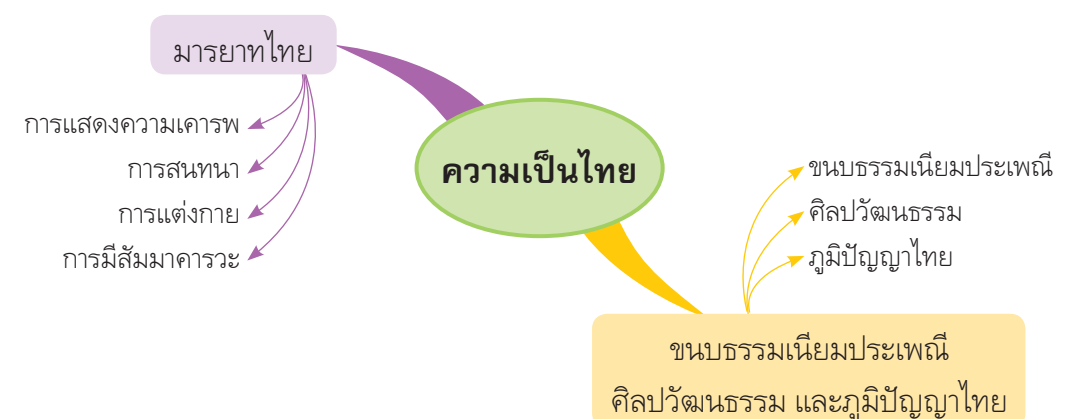
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑	ความเป็นไทย	หน้า
• มารยาทไทย		๖
• ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย		๑๐
• คำถามชวนคิดชวนทำ		๑๖
• กิจกรรมเสนอแนะ		๑๖
• กิจกรรมสร้างสรรค์สู่จิตสาธารณะ		๑๗
• จุดประกายโครงการ		๑๗
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒	รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์	๑๘
• การปฏิบัติตนที่แสดงออกถึงความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์		๑๙
• พระบรมราโชวาทและหลักการทรงงาน		๓๐
• หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง		๓๗
• คำถามชวนคิดชวนทำ		๓๙
• กิจกรรมเสนอแนะ		๓๙
• กิจกรรมสร้างสรรค์สู่จิตสาธารณะ		๔๐
• จุดประกายโครงการ		๔๐
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓	พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย	๔๑
• การเป็นผู้นำและการเป็นสมาชิกที่ดี		๔๓
• การใช้สิทธิ หน้าที่ และใช้เสรีภาพอย่างรับผิดชอบ		๔๔
• ความกล้าหาญทางจริยธรรม		๔๖
• การเสนอแนะทางการแก้ปัญหาสังคมต่อสาธารณะ		๔๗
• การติดตามและประเมินข่าวสารทางการเมือง และการรู้เท่าทันสื่อ		๔๘
• การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง		๔๘
• การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข		๔๙
• คำถามชวนคิดชวนทำ		๕๐
• กิจกรรมเสนอแนะ		๕๑
• กิจกรรมสร้างสรรค์สู่จิตสาธารณะ		๕๑
• จุดประกายโครงการ		๕๑
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔	ความปรองดอง สมานฉันท์	๕๒
• อัตลักษณ์และความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม		๕๓
• การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมและการฟังซึ่งกันและกัน		๖๑
• คำถามชวนคิดชวนทำ		๖๖
• กิจกรรมเสนอแนะ		๖๖
• กิจกรรมสร้างสรรค์สู่จิตสาธารณะ		๖๗
• จุดประกายโครงการ		๖๗
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕	วินัยในตัวตน จุดเริ่มต้นความเจริญ	๖๘
• ข้อสัจยสุจริต คือตั้งใจด้วยจริงใจ		๖๙
• ขยันหมั่นเพียรไว้ คือตั้งใจหมั่นฝึกฝน		๗๔
• มั่นคงและอดทน นำพาตนให้เจริญ		๘๐
• คำถามชวนคิดชวนทำ		๘๖
• กิจกรรมเสนอแนะ		๘๖
• กิจกรรมสร้างสรรค์สู่จิตสาธารณะ		๘๗
• จุดประกายโครงการ		๘๗
บรรณานุกรม		๘๘

ผลการเรียนรู้

- มีส่วนร่วมและแนะนำผู้อื่นให้อนุรักษ์ และเผยแพร่มารยาทไทยสู่สาธารณะ (ข้อ ๑)
- เห็นคุณค่า อนุรักษ์ สืบสาน ประยุกต์ และเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย (ข้อ ๒)

ผังสาระการเรียนรู้

สาระสำคัญ

พลเมืองไทยมีหน้าที่ต้องอนุรักษ์ความเป็นไทย ด้วยการแสดงความเคารพ การพูดสนทนา การแต่งกาย การมีสัมมาคารวะ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละต่อสังคมและปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย รวมทั้งเผยแพร่ความเป็นไทย ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาติให้เป็นที่รู้จักและยอมรับของชาติอื่นในภูมิภาคและโลก

เราติดอย่างไร
กับคำว่า
“ไปลามาไหว้”

๑. มารยาทไทย

มารยาท คือ การแสดงกิริยาให้เหมาะสมกับบุคคล สถานที่ และกาลเทศะ มารยาทไทยถือเป็นเอกลักษณ์และมรดกของชาติ การเห็นคุณค่า อนุรักษ์ และมีการปฏิบัติที่ถูกต้องตามแบบแผน ถือเป็นการเผยแพร่และเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ผู้ที่ได้พบเห็น มารยาทไทยที่ควรรู้จักและปฏิบัติเนื่องจากเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม ได้แก่ การแสดงความเคารพ การสนทนา การแต่งกาย และการมีสัมมาคารวะ

๑.๑ การแสดงความเคารพ

การแสดงความเคารพคือสิ่งแรกที่คนพึงปฏิบัติต่อกันเมื่อพบหน้า มารยาทไทยมีการแสดงความเคารพที่ต่างกันไปตามอายุ ตำแหน่ง สถานะของบุคคล โอกาส และสถานที่ รูปแบบการแสดงความเคารพที่ควรปฏิบัติให้ถูกต้อง มีดังนี้

๑) การไหว้ (วันทา) เป็นการแสดงความเคารพอย่างสูง เป็นมารยาทไทยแบบหนึ่งที่คนปฏิบัติกันมากที่สุด กระทำโดยการประนมมือ แล้วยื่นมือทั้ง ๒ จรดใบหน้า การแสดงความเคารพด้วยการไหว้แบ่งออกเป็น ๓ ระดับตามฐานะของบุคคล ดังนี้

- ระดับที่ ๑ การไหว้พระ ได้แก่ การไหว้พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ รวมถึงปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปศาสนา ใช้ในกรณีที่ไม่สามารถกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ได้
- ระดับที่ ๒ การไหว้ผู้มีพระคุณ ที่มีอายุมากกว่าและผู้ที่เคารพนับถือ
- ระดับที่ ๓ การไหว้บุคคลทั่วไป

การไหว้แต่ละระดับนั้นมีความแตกต่างกัน ผู้ปฏิบัติจะต้องปฏิบัติให้เหมาะสมตามอายุ ตำแหน่ง และสถานะของบุคคลที่ทำความเคารพ การไหว้นอกจากเป็นการแสดงความเคารพตามแบบมารยาทไทย ในทวีปเอเชียก็มีการไหว้ด้วยเช่นกัน เช่น อินเดีย จีน ลาว กัมพูชา การไหว้แบบไทยจะมีลักษณะเฉพาะคือ ขณะที่ไหว้ ศอกจะอยู่แนบชิดกับลำตัว

การไหว้พระสงฆ์

การไหว้พ่อ แม่ หรือผู้ใหญ่

การไหว้บุคคลทั่วไป

๒) การกราบ (อภิวาท) เป็นการแสดงความเคารพอย่างสูง มีการปฏิบัติ ๒ แบบด้วยกัน คือ

- การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ ใช้ในโอกาสกราบพระ ปฏิบัติโดยมีอวัยวะทั้ง ๕ ได้แก่ หน้าผาก มือและข้อศอก ทั้ง ๒ เข้าทั้ง ๒ สัมผัสกับพื้น การปฏิบัติของชายและหญิงมีข้อแตกต่างกันเล็กน้อย คือ ผู้ชายจะนั่งอยู่ในท่าเทพบุตร และผู้หญิงจะนั่งอยู่ในท่าเทพธิดา
- การกราบผู้ใหญ่ ใช้ในโอกาสทำความเคารพผู้ที่มีอายุมากและผู้มีพระคุณ

การไหว้ของคนไทยและคนอินเดียมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์

การกราบผู้มีพระคุณหรือผู้ใหญ่

๓) การคำนับ เป็นการแสดงความเคารพแบบสากล

การคำนับ

๔) การถวายความเคารพพระมหากษัตริย์

(๑) การถวายความเคารพแบบโบราณราชประเพณี

การถวายบังคม

(๒) การถวายความเคารพแบบสากล

ชายถวายความเคารพด้วยการคำนับ หญิงถวายความเคารพด้วยการถอนสายบัว

๑.๒ การสนทนา

การสนทนาหรือการพูดคุยสื่อสารกันระหว่าง ๒ คนขึ้นไป ผู้สนทนาจะต้องมีทักษะไหวพริบ และทราบถึงมารยาทในการสนทนา ต้องคำนึงถึงระดับภาษาที่ใช้ และทราบถึงจุดประสงค์ของการสนทนา การสนทนาที่ดีควรมียึดหลักปฏิบัติ ดังนี้

๑) สนทนาด้วยวาจาไพเราะ น้ำเสียงนุ่มนวล ไม่ให้เสียงเบาหรือดังเกินไป พูดด้วยคำสุภาพ ใช้ระดับภาษาที่ถูกต้องและเหมาะสมต่อคู่สนทนา

๒) ไม่พูดแทรกจังหวะผู้อื่น เปิดโอกาสให้ผู้ฟังซักถามหรือแสดงความคิดเห็น

๓) พูดด้วยหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส

๔) ควรมีความเกรงใจผู้อื่นเมื่อต้องอยู่ในที่สาธารณะ ไม่พูดคุยกันเสียงดัง เช่น บนรถโดยสารสาธารณะหรือห้องสมุด

๕) หากเป็นการสนทนาผ่านโทรศัพท์ ผู้ปฏิบัติที่ดีต้องมีมารยาท คำนึงถึงโอกาส เวลา และสถานที่ เช่น

- ปิดเสียงโทรศัพท์เมื่ออยู่ในที่ประชุม หรือสถานที่ที่ใช้เสียง หากเป็นโรงภาพยนตร์ ควรงดการใช้โทรศัพท์ เพราะแสงไฟจากหน้าจอโทรศัพท์จะไปรบกวนการชมภาพยนตร์ของผู้ชมท่านอื่น
- ขณะเดินทางบนรถโดยสารสาธารณะ เช่น รถประจำทาง รถไฟ รถไฟฟ้า ควรงดใช้โทรศัพท์เพื่อสวัสดิภาพและความปลอดภัย
- งดการใช้โทรศัพท์ขณะขับรถ เพราะจะรบกวนสมาธิ อาจทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ และผิดกฎหมาย

การพูดด้วยภาษาท่าทางที่เป็นมิตร ยิ้มแย้มแจ่มใส และใช้ถ้อยคำสนทนาด้วยคำพูดที่สุภาพ ไพเราะ น่าฟัง

๑. ไม่แสดงตนเองว่าเหนือกว่าคู่สนทนา

๒. พยายามเปิดโอกาสให้คู่สนทนามีโอกาสพูดบ้าง และต้องเป็นผู้ฟังที่ดี

๓. ไม่ควรเอาเรื่องส่วนตัวมาสนทนา

๔. พูดในสิ่งที่มีความจริงเท่านั้น

๕. ไม่ควรพูดใส่ร้ายผู้อื่นหรือพูดให้ผู้อื่นแตกแยกกัน

๘. ไม่กล่าวถึงบุคคลที่สาม

๗. ไม่พูดคำหยาบกับคู่สนทนา

๖. พูดกับคู่สนทนาด้วยความจริงใจ

ข้อควรปฏิบัติในการสร้างมิตรภาพระหว่างการสนทนา

๑.๓ การแต่งกาย

การแต่งกายที่ดีช่วยเสริมสร้างบุคลิกที่ดีแก่ผู้สวมใส่ แสดงถึงรสนิยม ความรู้สึกนึกคิด และศิลปะของแต่ละบุคคล การแต่งกายยังเป็นการบอกสถานภาพของบุคคลด้วย เช่น นักเรียนจะแต่งกายด้วยชุดนักเรียน ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ พนักงานบริษัทหรือหน่วยงานบางหน่วยงานจะมีเครื่องแบบ เราควรแต่งกายให้เหมาะสมกับกาลเทศะ โอกาส สถานที่ เช่น แต่งกายด้วยชุดสุภาพ เมื่อเข้าไปในสถานที่ราชการ แต่งกายมิดชิดเมื่อไปวัดหรือศาสนสถาน แต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีดำเมื่อไปงานศพ

๑.๔ การมีสัมมาคารวะ

สัมมาคารวะ หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงกิริยาต่อผู้อื่นด้วยความเคารพ สุภาพ อ่อนน้อม ทางกาย วาจา ใจ เป็นแนวทางที่ทำให้คนวางตัวได้เหมาะสมกับการใช้ชีวิตอยู่ในสังคม ผู้ที่แสดงออกถึงการมีสัมมาคารวะ แสดงถึงการได้รับการศึกษาอบรมมาเป็นอย่างดี การมีสัมมาคารวะสามารถแสดงออกได้ ดังนี้

๑) **ทางกาย** เป็นผู้ที่มีกิริยามารยาทที่ดี มีความเคารพหรือแสดงออกอย่างเหมาะสมกับสถานะของตนเองและผู้อื่น แต่งกายสุภาพเหมาะสมกับสถานที่

๒) **ทางวาจา** พูดจาด้วยภาษาสุภาพ ไม่พูดแทรกในขณะที่ผู้อื่นพูดอยู่ ไม่ส่งเสียงดังในที่สาธารณะ

๓) **ทางใจ** เป็นผู้ที่มีคุณธรรมในจิตใจ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ให้ความเคารพแก่ผู้อื่น

แนวทางการอนุรักษ์มารยาทไทย

มารยาทไทยเป็นแบบแผนที่มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านาน ผู้ที่ปฏิบัติ จะได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีมารยาทดี มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตน คนไทยต้องร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์มรดกของชาติ

แนวทางการอนุรักษ์มารยาทไทย มีดังนี้

๑. ผู้ปฏิบัติต้องปฏิบัติตามอย่างถูกต้องตามแบบแผนของมารยาทไทย เพื่อให้ผู้ที่พบเห็นหรือปฏิบัติตามสามารถนำไปเป็นแบบอย่างได้ หากต้นแบบปฏิบัติผิดแล้วนั้น ก็จะทำให้มีการปฏิบัติผิดเพี้ยนไปด้วย

๒. มีการเผยแพร่และรณรงค์การใช้มารยาทไทยในโอกาสต่าง ๆ

๓. ส่งเสริมให้มีการยกย่องผู้มีมารยาทไทยดีเด่น เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้ที่ได้พบเห็น

๒. ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย

๒.๑ ขนบธรรมเนียมประเพณี

ขนบธรรมเนียมประเพณี มีความหมายว่า สิ่งที่มีคนหนึ่งในสังคมหนึ่ง ๆ นิยมประพฤติปฏิบัติต่อเนื่องสืบกันมาเป็นเวลานาน จนยึดถือกันเป็นจิตใจว่าต้องปฏิบัติเช่นนั้นจึงจะเกิดความสุขความเจริญ มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตทุกสังคม เกิดจากความเชื่อ วิถีชีวิตที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ทำให้ขนบธรรมเนียมประเพณีในแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันด้วย

ชนบประเพณีไทย คือ ประเพณีไทยที่มีการวางแบบแผนปฏิบัติในสังคมไว้อย่างชัดเจน เช่น ประเพณีแต่งงาน มีการแห่ขันหมาก ใ้หัวผู้ใหญ่ หลั่งน้ำพระพุทธมนต์ และส่งตัวเข้าหอ

ธรรมเนียมประเพณีไทย คือ ประเพณีที่เกี่ยวกับการวางตนในสังคม ไม่มีแบบแผนชัดเจน แต่เป็นแนวการปฏิบัติที่ทุกคนปฏิบัติจนเกิดเป็นความเคยชิน แสดงถึงการได้รับการศึกษา อบรมมาในแต่ละสังคม เช่น การลุก การนั่ง การนอน การยืน การเดิน การทักทายกัน การต้อนรับแขก ผู้มาเยี่ยมเยือน มารยาทไทยถือเป็นธรรมเนียมประเพณีไทยอย่างหนึ่ง

ชนบธรรมเนียมประเพณีมีความสำคัญ คือ เป็นแบบกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม แสดงถึงความสามัคคี ความเสียสละ การมีสัมมาคารวะ และเป็นความเชื่อในเรื่องความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต เพราะมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา

ชนบธรรมเนียมประเพณีไทย เป็นวัฒนธรรมประจำชาติที่แสดงถึงความเจริญในอดีตที่ส่งต่อมาถึงปัจจุบัน แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติ ส่งเสริมความมั่นคงให้คนในชาติมีความรักและความสามัคคี

ชนบธรรมเนียมประเพณีไทยในแต่ละภูมิภาค

ความแตกต่างของสภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และความเชื่อของคนในแต่ละภูมิภาค ส่งผลให้สังคมไทยมีประเพณีที่หลากหลาย ตัวอย่างของประเพณีในภาคต่าง ๆ มีดังนี้

ประเพณีภาคเหนือ เช่น ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีงานปอย ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ ประเพณีทอดผ้าป่าแถว

ประเพณีตานก๋วยสลาก

ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง

ประเพณีภาคกลาง เช่น ประเพณีกวนข้าวทิพย์หรือข้าวมธุปายาส ประเพณีมอญร้องไห้ ประเพณีวิ่งควาย ประเพณีห่มผ้าห่มองค์พระสมุทระเจติย์ ประเพณีรับบัว ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง

ประเพณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น
ฮีต ๑๒ คอง ๑๔ ประเพณีไหลเรือไฟ ประเพณี
ผูกเสี่ยว ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประเพณีบุญบั้งไฟ

ประเพณีไหลเรือไฟ

ประเพณีชักพระ

ประเพณีภาคใต้ เช่น ประเพณีชักพระ
ประเพณีถือศีลกินเจ ประเพณีชิงเปรต ประเพณี
แต่งงานของชาวมุสลิม

นักเรียนคิดว่าประเพณี
ใดบ้างที่แต่ละภูมิภาค
มีส่วนร่วม

๒.๒ ศิลปวัฒนธรรม

วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้น แสดงออกมาให้ปรากฏเป็น
ภาษา ศิลปะ ความเชื่อ ระเบียบประเพณี ความกลมเกลียว ความก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีงาม
ของประชาชน เช่น การสร้างสรรค์เรื่องความคิด ความเชื่อ ความรู้ ความเป็นระเบียบ ความรู้สึก
พฤติกรรม หรือการกระทำใด ๆ ที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม วัฒนธรรมในแต่ละภาคของไทยมี
ความเหมือนและแตกต่างกันบ้างในแต่ละพื้นที่ เป็นผลมาจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ ความเป็นมา
ทางประวัติศาสตร์ การเลือกรับวัฒนธรรม และการนำวิทยาการเข้ามาปรับใช้

วัฒนธรรมสามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ ประเภท ดังนี้

๑) **วัตถุธรรม** คือ วัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นวัตถุ
สามารถสัมผัสได้ เช่น เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์เครื่องใช้ ยารักษาโรค
อาคารบ้านเรือน

เครื่องเรือนเป็นวัตถุธรรมอย่างหนึ่ง
ที่สะท้อนวัฒนธรรมของมนุษย์

๒) **คติธรรม** คือ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักการ
ดำเนินชีวิต เช่น หลักธรรมทางศาสนา

๓) **เนติธรรม** คือ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับกฎหมาย
แผนการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับการปฏิบัติและพฤติกรรม ทั้งนี้ รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีด้วย

๔) **สหธรรม** คือ วัฒนธรรมทางสังคม ใช้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและปลอดภัย
รวมทั้งระเบียบ มารยาทที่ใช้ภายในสังคม เช่น การไหว้ การแต่งกาย

๒.๓ ภูมิปัญญาไทย

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความรู้ ความสามารถและทักษะที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา เกิดจาก
การเรียนรู้ พัฒนา เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตของคนไทย มีความสำคัญคือสร้าง
ความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิของคนไทย มีการใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนาซึ่งนำมาใช้กับ
วิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม สร้างความสมดุลระหว่างคนในสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน และสามารถ
เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงได้ตามยุคสมัย

ภูมิปัญญาไทยแบ่งเป็นสาขา ดังนี้

๑) ภูมิปัญญาไทยที่เกี่ยวกับอาชีพ

คือ ความสามารถในการจัดการเกี่ยวกับการ
ประกอบอาชีพของคนไทย มีการนำความรู้ ทักษะ
เทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ สาขาหลักของอาชีพ
คนไทย ได้แก่ การเกษตร การอุตสาหกรรม
และหัตถกรรม การแพทย์แผนไทย

การเกษตร

การทำนาแบบขั้นบันได

การอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

การทอเส้นจากต้นกก

การแพทย์แผนไทย

การนวดแผนไทย

๒) ภูมิปัญญาไทยที่เกี่ยวกับศิลปกรรม

คือ ความสามารถในการผลิตผลงานศิลปะ
แขนงต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม
วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ ศิลปะมวยไทย

ศิลปะมวยไทย

๓) ภูมิปัญญาไทยที่เกี่ยวกับการจัดการองค์กร ชุมชน และการประกันคุณภาพชีวิต คือ ความสามารถด้านการจัดการเพื่อส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน มีหลักประกันคุณภาพชีวิตของคน ให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และการพัฒนาองค์กรให้สามารถพึ่งตนเองได้ เช่น การจัดตั้งสหกรณ์เพื่อการออมทรัพย์ การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการสังคม การจัดระบบสิ่งแวดล้อมในชุมชน การจัดตั้งองค์กรกลุ่มแม่บ้าน

๔) ภูมิปัญญาไทยที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ปรับปรุงและพัฒนา เพื่อใช้ประโยชน์จากคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เช่น การจัดการป่าต้นน้ำ การทำแนวปะการังเทียม การแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยว การปลูกป่าทดแทน

สวนวนเกษตร

การสร้างแนวปะการังเทียมเพื่อทดแทนปะการังที่ถูกทำลายไป

๕) ภูมิปัญญาไทยที่เกี่ยวกับศาสนาและประเพณี คือ ความสามารถนำหลักคำสอนทางศาสนามาประยุกต์และปรับใช้ นำความเชื่อประเพณีดั้งเดิมที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา การทำพิธีกรรมทางศาสนา การบวชป่า

การอุปสมบท

พิธีบวชป่าเป็นพิธีที่จะช่วยลดปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า

๖) ภูมิปัญญาไทยที่เกี่ยวกับภาษาและวรรณกรรม คือ ความสามารถในการสร้างภาษาทั้งภาษาท้องถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย รวมถึงวรรณกรรมทุกประเภท เช่น การจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น หนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนรู้การสอนภาษาถิ่น ประเทศไทยมีภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ ไม่เพียงเท่านั้นในแต่ละภูมิภาคยังมีสำเนียงภาษาที่แตกต่าง แสดงถึงความเจริญทางวัฒนธรรม

“สุนทรภู่” ครูภูมิปัญญาแห่งวรรณกรรมไทย

แนวทางการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย

๑. เก็บรักษา โดยการรวบรวม ค้นคว้าวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น แล้วศึกษา วิจัยให้ทราบถึงความหมาย ความเป็นมาของวัฒนธรรม รู้ถึงวัตถุประสงค์หลัก บันทึกสภาพการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้เห็นคุณค่าและแนวทางในการนำไปใช้ประโยชน์
๒. เห็นคุณค่า ส่งเสริมให้คนไทยเห็นคุณค่าและร่วมกันรักษาวัฒนธรรมอันเป็นสมบัติของชาติและท้องถิ่นมิให้สูญหาย
๓. มีส่วนร่วม คนไทยทุกคนควรมีส่วนร่วมในการรักษา ดูแล ฟื้นฟูวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่น

วิธีข้าวสาร

เดินกะลา

งูกินหาง

๔. จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมร่วมกัน และช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ

๕. มีเครือข่ายวัฒนธรรม เพื่อเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่และอนุรักษ์วัฒนธรรมทั้งส่วนกลาง และท้องถิ่น โดยมีประชาชนร่วมกันจัดตั้ง

เว็บไซต์แนะนำ

<http://www.prapayneethai.com> ประเพณีไทยดอทคอม

<http://www.kanchanapisek.or.th> เครือข่ายกาญจนาภิเษก

คำถามชวนคิดชวนทำ

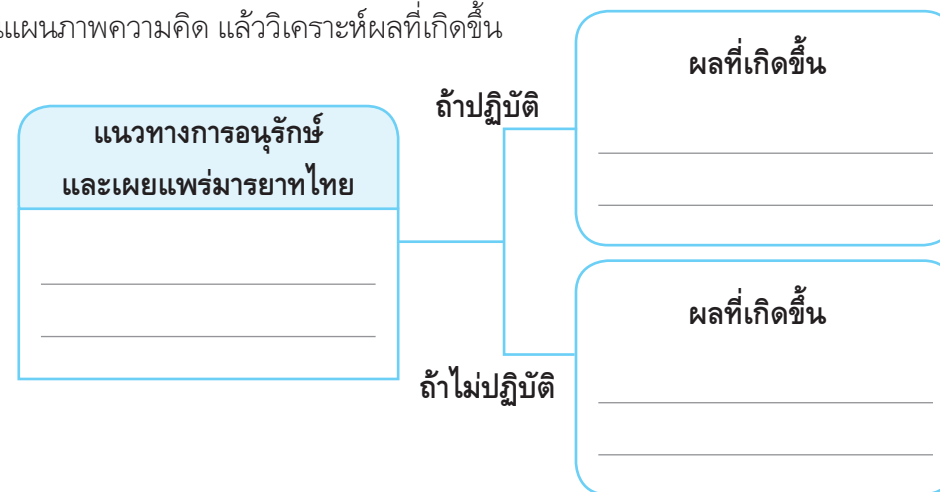
๑. มารยาทไทยมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยอย่างไร
๒. แนวทางการแต่งกายที่เหมาะสมกับกาลเทศะมีลักษณะเป็นอย่างไร
๓. ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาไทย มีคุณค่าอย่างไร
๔. เพราะเหตุใดวัฒนธรรมแต่ละภาคจึงมีความแตกต่างกัน
๕. นักเรียนมีแนวทางในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาไทย ได้อย่างไร

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. กิจกรรมประกวดมารยาทไทย ให้นักเรียนร่วมกำหนดสถานการณ์จำลอง แล้วให้นักเรียนแสดง มารยาทไทยให้ถูกต้องตามสถานการณ์นั้น ๆ
๒. ให้นักเรียนจัดการแสดงแฟชั่นโชว์ในหัวข้อ ถูกที่ ถูกกาล ถูกใจ ให้นักเรียนจัดแสดงเสื้อผ้า ที่เหมาะสมกับการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ เช่น การแต่งกายไปวัด การแต่งกายไปโรงเรียน การแต่งกายไปทำงาน แต่งกายไปสถานที่ราชการ แต่งกายไปเชียร์กีฬา
๓. จัดประกวดการแต่งกายโดยการส่งรูปถ่ายการแต่งกายของตน เมื่อไปยังสถานที่ต่าง ๆ แล้วให้นักเรียนมีส่วนร่วมกันคัดเลือกผลงานที่มีความเหมาะสมกับสถานที่มากที่สุด และร่วมกันอภิปรายว่า การแต่งกายของเพื่อนที่ถูกคัดเลือกมานั้นมีความเหมาะสมอย่างไร
๔. ให้นักเรียนค้นคว้าและนำเสนอ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และภูมิปัญญาไทย คนละ ๑ อย่าง หน้าห้องเรียน

กิจกรรมสร้างสรรค์สู่จิตสาธารณะ

ให้นักเรียนร่วมกันเสนอแนวทางการอนุรักษ์และเผยแพร่มารยาทไทยสู่สาธารณะ ลงในแผนภาพความคิด แล้ววิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้น

จุดประกายโครงงาน

ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มจัดทำโครงงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามหัวข้อที่กำหนดให้ตามความสนใจ

๑. สืบสานมารยาทงามตามแบบวัฒนธรรมไทย
๒. การพัฒนาบุคลิกภาพงามตามแบบวัฒนธรรมไทย
๓. ไหว้สวย รวยเสน่ห์
๔. ม่วนซื่นวันสงกรานต์ สืบสานประเพณีไทย
๕. ชุมชนนักเรียนสร้างสรรค์ มหัศจรรย์วันลอยกระทง
๖. รักความเป็นไทย ใส่ใจวิถีชีวิต งามวิถีศิลปวัฒนธรรมไทย ฯลฯ